

www.handschriftontwikkeling.nl

Overzicht gegeven adviezen over schrijfmaterialen

Uit de gegeven adviezen over schrijfmaterialen is hieronder nadere informatie geselecteerd. Dit overzicht kan een waardevolle handreiking zijn bij vragen op dit gebied.

Heb je zelf een schrijfvraag? Mail haar naar: platformhso@home.nl.

Vraag 35 (stabilo easy mover of vulpen)

Stabilo: losse dop is onpraktisch, rollend balletje i.p.v. stabiele pen, extra sturing nodig, die meer in- en spierspanning vergt, duim en wijsvinger zitten in de rubberen grip op verschillende hoogte, vloeit goed en licht, druk is aanmerkelijk groter, inkt gaat door veel papiersoorten heen, voor linkshandigen is alleen de greep gespiegeld uitgevoerd. Bij minder schrijfvaardige leerlingen in groep 7 en 8 was er, bij remediëring, verbetering van schrijfkwaliteit en -proces te zien.

Een proef met de nieuwste vulpen van Heutink is positief beoordeeld door de Werkgroep Kinderhandschrift.

Verwezen naar artikel "Leren hanteren van de vulpen" op onze site www.handschriftontwikkeling.nl.

Vraag 66 (schriftkwaliteit 'holt achteruit')

In 2009 brengt Pelikan het schrijfsysteem Griffix op de markt. Door de basisschool heen zijn er vier stappen – van waskrijt, vulpotlood, inktpen, en vulpen. Eén van de Platformleden is bereid een experiment in haar school uit te voeren met het vier stappen schrijfsysteem.

Vraag 80 (openbaarheid onderzoek stabilo)

Het verslag is op te vragen bij secretaresse, mw. A.C.M. Schoemaker-Ytsma: platformhso@home.nl.

Vraag 94 (eigenschappen schrijfmateriaal)

Op onze site staat dit overzicht met eigenschappen van schrijfmaterialen van Maria v.d. Heijden. Zie aldaar. Haar e-mailadres is: mariavdheijden@hotmail.com.

Vraag 101 (schrijfmateriaal basisonderwijs)

Op basisschool De Wegwijzer in Nieuwleusen is bij 343 leerlingen en hun groepsleraren onderzoek gedaan naar het gebruik van het griffixmateriaal van Pelikan. Het evaluatieverslag is gereed en informatie desgewenst op te vragen bij: w.cornelisse@wegwijzernieuwleusen.nl.

Op onze website www.handschriftontwikkeling.nl staan twee relevante artikelen. Klik op de openingspagina 'Platform handschriftontwikkeling', scroll verder, kies bij 'Artikelen' het artikel over verschillende soorten schrijfmateriaal (bron: Pak je pen van E. Kooijman e.a.). Ook staan hier artikelen over resp. voor-/nadelen van vul-/balpen bij beginnende schrijvers en het leren schrijven met een vulpen.

Verder wijzen we op:

- Juf, m'n pen doet het niet, E. Kooijman in Praxisbulletin 24/1, sept. 2006, blz. 18 t/m 21 (met literatuurvermelding)
- Wat doen schrijfmaterialen? Marant, Adviseurs in leren & ontwikkeling
- Welke pen gebruiken uw leerlingen op school? A. van Hagen
- Schrijfinstrument op maat, A. van Hagen, in: JSW, maart 2009
- Een goede penhantering: een goede gewoonte, P. van Eidsen, zie www.eidsen.nl

- Een recent uitgebreid overzicht is samengesteld door Maria van der Heijden, haar e-mailadres is: mariavdheijden@hotmail.com).

- Ontwerp je eigen pen, H. Hettinga in Praxisbulletin 25/3, nov. 2007, blz. 25 t/m 29

- Schrijven is het spoor van een beweging op Vrije Scholen, te bestellen bij de Begeleidingsdienst voor Vrijescholen, Hoofdstraat 14-b, 3972 LA Driebergen, tel. 0343-52490.

Deze leerlijn is ontwikkeld als leidraad en is dus geen methode. Wel door iedereen te gebruiken om zich te verdiepen.

Zie voorts Wikipedia onder 'schrijfmateriaal' (o.a. Stichting Schriftontwikkeling/Hamerling/Scholten, over materialen, pengrepen, schrijfhouding)

Het zou ideaal zijn als elke leerling zelf het tijdstip zou kunnen bepalen, waarop en met welk soort vulpen (fine, medium, eventueel platte punt?) het gaat schrijven. Voor leerlingen, die met de linkerhand schrijven, is een medium pen aan te raden; die penpunt is bolvormig en krast dus niet bij het voortduwen op papier. In de huidige schoolpraktijk zal dit echter niet eenvoudig zijn. Het is zeker te overwegen om de leerlingen (en ook de leraren?) te laten experimenteren met verschillende pendiktes, alvorens tot een keuze te komen. Groep 5 lijkt ons vroeg genoeg voor de overstap naar een vulpen. Als tussenfase is te denken aan het gebruik van een vulpotlood. Welke fasering en keuze ook worden gemaakt: een goede en blijvende schrijfbegeleiding kan niet genoeg worden benadrukt!

Vraag 114 (vulpen vs. stabilo)

Over het onderwerp "Vulpen-balpen" heeft mw. Aartje Schoemaker een artikel namens ons Platform geschreven. Het staat op onze website www.handschriftontwikkeling.nl.

Vraag 137 (stabilo)

Positief:

Stabilo Easy Mover vloeit licht.

Kritisch:

* De **gripplaatsen** liggen niet tegenover elkaar, maar duim en wijsvinger klemmen op verschillende hoogte de pen vast. Van nature pak je iets (bijv. een erwtje) tussen duim en wijsvinger op; tegenover elkaar i.p.v. op verschillende hoogte.

* Deze grip eist meer spierinspanning.

* De afstand duim-wijsvinger is te groot.

* De schrijfpunt is een balletje en vraagt voor een beginnende schrijver extra druk/sturing. Dat werkt verkramping in de hand.

* Het kromme eind rust niet op de juiste plek op/in de handpalm en is daar te zwaar.

* Voor linkshandigen is de grip alleen gespiegeld.

* De soort inkt gaat door veel papersoorten heen, zodat de achterkant moeilijker te beschrijven/te lezen is.

* De losse dop is onpraktisch.

Je plaatst de Stabilo tegenover de vulpen. Het lijkt ons zinvol op de respectievelijk rollende en vaste penpunt van elk te wijzen. Op de ongelijke grip is hierboven al gewezen. Verder merken we op, dat Stabilo ook 'rechte' stiften heeft, waar in de bovenbouw mee kan worden gewerkt.

Wij houden het op de vulpen. Onze school blijft de kinderen een vulpen verschaffen. Alleen kinderen die op advies van een therapeut een stabilo nodig hebben, krijgen er een. Als kinderen een stabilo van thuis meenemen, mag die gebruikt worden, mits er mooi mee geschreven wordt.

Vraag 140 (schrijfmateriaal)

Uit recent onderzoek bij vier basisscholen met 876 leerlingen van groep 2 t/m 8 (Van Hagen, 2010) worden voor potlood en vulpen deze aanbevelingen gegeven:

+ potlood moet minstens 12 cm. lang zijn (i.v.m. stand en steunfunctie), rond van vorm (60% kinderen hanteert driepuntsgreep), normale dikte, bij voorkeur HB-kwaliteit; alleen bij verkeerde greep

driehoekig of zeskantig potlood, om zo tot normale greep te 'stimuleren' (knelt bij vinger, waardoor mogelijke schrijfkrimp);

+ vulpen zonder voorgevormde greep (40% heeft andere dan driepuntsgreep), rond van vorm (als bij potlood), met zacht voorstuk (houdt beter vast), dunne pen (duidelijker schrift), dop op houder (steunfunctie), niet kunnen rollen (beschadiging), bij voorkeur naametiket op houder (wegraken).

Voor *rechtshandigen* zijn bekend de schoolvulpen van Heutink, de Griffix inktpen, de vulpen van Bruynzeel.

Voor *linkshandigen* bestaan er speciale vulpennen – de pen is anders geslepen. De vulpen van Bruynzeel steekt echter in het papier. Verder zelfde eisen als bij rechtshandige vulpen.

Vraag 152 (SBO-school: vulpen of rollerpen/gelpen)

De Lamy pen is, in verhouding tot andere vulpennen, bepaald niet goedkoop. Ook worden er nogal wat klachten over vernomen.

Wij gaan ervan uit, dat er geen enkele vulpen bestaat, die voor alle kinderen ideaal is. Dat is natuurlijk heel jammer, maar het tekent tegelijk ook het unieke van elke schrijfhand, van elk kind daarmee. Zoals jullie uit ervaring weten: SBO-leerlingen hebben andere, eigen schrijfbehoeften!

Wij pleiten er dan ook voor om twee zaken helder te krijgen.

In de eerste plaats nagaan hoe het met de (schrijf)motoriek van de kinderen gesteld is. Het gaat ons niet om een uitvoerig onderzoek, maar het beoordelen van enkele aspecten, zoals de schrijfhouding, handligging, pengreep, penstand (niet loodrecht), schrijfdruk, schrijfbeweging (hoekig, verkrampt, vloeiend).

In de tweede plaats het vaststellen welke eisen jullie zelf aan het schrijfgereedschap willen stellen. De uitkomsten van ons onderzoek kunnen daarbij van pas komen. Op grond hiervan is het raadzaam een 'schrijfkoffer' samen te stellen met daarin bijvoorbeeld enkele soorten potloden (zeskantig, driekantig, HB, 1B, 2B, 1H), vulpotlood, fineliner (navulbaar, Bruynzeel), enkele vulpennen (Heutink heeft goede, sterke pennen in het assortiment, Bruynzeel de triple grip met EF- en F-pen). Bedenk: schrijven met kleine potloden leidt vanzelf tot een goede grip!

Een vulpen kan het beste gegeven worden na het aanleren van de hoofdletters. Daarvóór is een potlood sterk aan te bevelen. Onze voorkeur gaat ernaar uit halverwege groep 4 (basisschool!) of later met vulpen te gaan schrijven. Dit moet echter wel goed worden aangeleerd. Lukt dat nog niet, dan kan de leerling beter zelf kiezen.

Vraag 155 (aanvraag schrijfmateriaal)

Er blijkt van een verkeerd e-mailadres sprake. We geven het bedoelde adres door.

Vraag 175 (schrijfmateriaal)

Uit recent onderzoek bij vier basisscholen met 876 leerlingen van groep 2 t/m 8 (Van Hagen, 2010) worden voor potlood en vulpen deze aanbevelingen gegeven:

+ potlood moet minstens 12 cm. lang zijn (i.v.m. stand en steunfunctie), rond van vorm (60% kinderen hanteert driepuntsgreep), normale dikte, bij voorkeur HB-kwaliteit; alleen bij verkeerde greep driehoekig of zeskantig potlood, om zo tot normale greep te 'stimuleren' (knelt bij vinger, waardoor mogelijke schrijfkrimp);

+ vulpen zonder voorgevormde greep (40% heeft andere dan driepuntsgreep), rond van vorm (als bij potlood), met zacht voorstuk (houdt beter vast), dunne pen (duidelijker schrift), dop op houder (steunfunctie), niet kunnen rollen (beschadiging), bij voorkeur met naametiket op houder (wegraken).

De eindconclusie van ons experiment met het Griffixmateriaal van Pelikan op De Wegwijzer luidt:

Griffix is een handig hulpmiddel om de juiste pengreep aan te leren.

Bij de waskrijtstift, het vulpotlood en de inktpen is geen extra druk nodig om een spoor op papier te laten ontstaan.

Bij leerlingen met een te harde druk geven de vullingen van alle vier de pennen dezelfde klachten als bij het bekende schrijfgereedschap.

De bevinding kan per leerkracht en per leerling verschillen.

Bij eventuele invoering vanaf de kleuters beginnen en dan mee de school door.

Waskrijt – vulpotlood – inktpen zou o.i. genoeg zijn, want de vulpen gaf de meeste klachten. Daarom is er een klein vervolg aan de test: groep 5 en 6 gaan ook de inktpen toetsen. Voorstel: de leerling zelf ook een evaluatieformulier in laten vullen. Die ervaart dan het verschil tussen vulpen en inktpen.

Wij raden aan een **schrijfkoffer** samen te stellen met daarin enkele, verschillende potloden, vulpotloden en vulpennen:

- Potloden: zeskantig, driekantig, (Bruynzeel zelf beveelt 2B, 1B, HB, 1H aan)
- Vulpotlood (liever geen gummetje, let op het misschien lastig aanbrengen van nieuwe stift). Een beter alternatief dan vulpotlood: navulbare Spits fineliner (bijv. van Bruynzeel)
- Vulpennen: Denk aan al of niet voorgevormde (driepunts-)greep, grip van zacht materiaal, normale, dunnere en dikkere penpunt, links- en rechtshandige uitvoering, niet van tafel kunnen rollen (bijvoorbeeld Heutink; Bruynzeel heeft Triple Grip met EF en F-pen), Pelikan/Griffix heeft productlijn voor de hele school: waskrijtstift, vulpotlood, inktpen, vulpen.

Een van onze Platformadviseurs vertelt hoe de ‘overstap’ op haar eigen school verloopt:

In groep 3 beginnen de kinderen met potlood te schrijven, in groep 4 gaat dat verder, en in groep 5 beginnen de kinderen met vulpen.

Een vulpen kan het beste gegeven worden na het aanleren van de hoofdletters. Daarvóór is een potlood sterk aan te bevelen. Onze voorkeur gaat ernaar uit halverwege groep 4 basisschool of later met vulpen te gaan schrijven. Dit moet echter wel goed worden aangeleerd. Lukt dat nog niet, dan kan de leerling beter zelf kiezen. (Zie artikel op onze website: [Leren hanteren van de vulpen](#))

Een vulpen kan zich vastzuigen in het papier, waardoor het schrijven ‘zwaarder’ gaat. Als kinderen te hard op het schrijfmateriaal drukken, krijg je bij het gebruik van de vulpen veel vlekken, wat weer demotiverend werkt, vooral voor een kind dat graag netjes werkt.

Zie ook het artikel van Harmen Hettinga “Ontwerp je eigen pen” in Praxisbulletin 25/3, nov. 2007, blz. 25 t/m 29.

Vraag 177 (vulpen vs. stabilo)

Een vulpen verdient de voorkeur boven een balpen, omdat de pendruk aanmerkelijk minder energie vraagt, dus minder snel tot vermoeidheid leidt. Om precies te zijn: het kogeltje van de balpen wil rollen en vraagt daardoor vijf keer meer druk in vergelijking met de vaste punt van een vulpen.

Een vulpen kan het beste worden gegeven nadat de hoofdletters zijn aangeleerd. Dan beschikt het kind over een redelijke schrijfvaardigheid.

Laat een kind pas met een vulpen schrijven als het aan bepaalde voorwaarden voldoet, zoals:

- * het schrijft met een ontspannen pengreep
- * de letters en hoofdletters zijn geautomatiseerd
- * het schrijft met een normale pendruk (te zien en voelen aan de achterkant)

Een goed alternatief kan zijn om, als tussenstap, een vulpotlood of gelpen te gebruiken; beide stimuleren tot minder pendruk en een lichter schrijfspoor; de gelpen kan door het gebruik van verschillende kleuren als beloning werken.

Een goede balpen in groep 8 is te overwegen en tevens kostenbesparend.

In elk geval is het zinvol om de ouders te informeren over het schrijfbeleid op school en wat er van hen verwacht wordt bij eventuele aanschaf.

Voor de beginnende schrijvers adviseren wij geen balletje onderin te gebruiken, zoals dit gebruikelijk is bij balpen, rollerball, en stabilo.

Vraag 179 (vulpen vs. stabilo)

Wij vinden het belangrijk om een aantal overwegingen aan te reiken, waaruit de school een keuze kan maken. Op die manier staat zij sterk in haar verantwoording naar de ouders toe.

Wij geven een onafhankelijk advies, bevelen geen bepaalde schrijfmaterialen aan, geven de vraagsteller wel graag informatie ter zake.

Als jullie meer informatie over het potlood zoeken, dan kun je bij Wikipedia terecht. Door alleen al het woord 'potlood' in te kloppen, kom je heel wat interessante dingen aan de weet. Ook staat het trefwoord 'vulpen' erbij – wederom interessante zaken.

Een van onze Platformadviseurs vertelt hoe de 'overstap' op haar eigen school verloopt: In groep 3 beginnen de kinderen met potlood te schrijven, in groep 4 gaat dat verder, en in groep 5 beginnen de kinderen met vulpen. Een vulpen kan zich vastzuigen in het papier, waardoor het schrijven 'zwaarder' gaat. Als kinderen te hard op het schrijfmateriaal drukken, krijg je bij het gebruik van de vulpen veel vlekken, wat weer demotiverend werkt, vooral voor een kind dat graag netjes werkt.

In het Tijdschrift voor Remedial Teaching (2008/2) heeft een praktische bijdrage gestaan van ergotherapeute Letty Adelaar gestaan: Penhantering schrijven. (t.a.p. 19)

Van onze wetenschappelijke adviseur kregen de volgende opmerkingen.

Om een pen/potlood te adviseren is het ten eerste van belang dat we weten wat nu eigenlijk bekend is over de relatie tussen de greep en het schrijven.

We vinden in de literatuur geen relatie tot een hooguit een lage relatie tussen de pengreep en de handschriftkwaliteit (Rosenblum 2006).

Daarbij moet nog opgemerkt worden, dat in een ander onderzoek werd vastgesteld (Oehler, 2000) het effect van de diameter en de vorm van de greep is vergeleken bij 3- tot 6-jarige kinderen), en dat bij de zwakke schrijvers een verdikt potlood geen verbetering van de uitvoering te zien gaf.

Vraag 186 (verzoek medewerking Pelikan)

Het bedrijf vraagt de medewerking van ons Platform bij de introductie van het project "Ik leer schrijven" in Nederland.

Vraag 188 (advies bij eerdere vragen)

Hoe met een verkeerde pengreep omgaan bij kleuters?

Ons advies:

Laat experimenteren met divers materiaal en zo ontdekken, dat steeds een andere greep nodig is.

Doseren van spierkracht kan speels worden beoefend. Vanaf 5/6 jaar is een goede 3-puntsgreep aan te leren. Het goede voorbeeld is belangrijk. Ook ouders ter zake informeren.

Theorie over de ontwikkeling van de pengreep staat duidelijk in "Schrijven op maat" van Annemiek Ruytenberg (www.schrijvenopmaat.nl).

Geef pas een vulpen als het kind aan zekere voorwaarden voldoet, zoals met ontspannen greep schrijven, schrijven van letters en hoofdletters geautomatiseerd is, met normale druk geschreven wordt (zie achterkant schrijfbld).

Lijn zou kunnen zijn:

- * potlood (individueel zachter of harder)
- * vulpotlood (drukvermindering, dunner schrijfspoor)
- * gelpen (werkt motiverend, verschillende kleuren evt. als beloning)
- * goede fineliner (let op druk; geen goed alternatief bij te zware druk)
- * vulpen
- * goede balpen i.p.v. balpen in groep 8 (kostenbesparend)

We geven in groep 4 de leerlingen een vulpen. Moeten we ze nog verplichten om met vulpen te schrijven? Wat pleit er voor vulpen, terwijl er gelpennen, rollerpennen, stabilo's etc. zijn?

Ons advies:

De vulpen 'dwingt' tot vloeiend en ontspannen schrijven, tot minder druk en verkramping. De stand van de pen is de juiste stand die voor elke andere pensort nodig is.

Nadere informatie over schrijfmateriaal staat op onze website (bij Artikelen) en in publicaties als “Pak je pen” (www.pakjepen.nl) en “Beter handschrift” (Garant/Apeldoorn).

Vraag 202 (schrijfmaterialen)

Op de website van ons Platform – www.handschriftontwikkeling.nl – staan in de rubriek Artikelen enkele bijdragen, die voor jullie interessant kunnen zijn:

- *Materialenlijst basisonderwijs (Maria van der Heijden)*
- *Verskillende soorten schrijfmateriaal (Pak je pen)*
- *Schema "Schrijfbeleid"*

Ook wijzen we graag op de website www.handschrift.eigenstart.nl, en raden aan daar naar deze kopjes te kijken:

- *Algemene sites (o.a. Leermiddelenplein, Schrijfkoffer)*
- *Fijne motoriekkoffers*
- *Aangepast schrijfmateriaal*
- *Allerlei*
- *Fijnmotorisch materiaal*
- *Software*
- *Hulp bij schrijfproblemen*

Vraag 211 (schrijfmateriaal)

Halverwege groep 4 is te overwegen over te schakelen naar een vulpen, afhankelijk van de ‘pengreep’ en schrijfbeheersing van de individuele leerlingen. Dit kan een eenvoudige vulpen zijn.

Wij bevelen aan om presentemplaren aan te vragen. Vergelijk dan hun pendikte, grip, geleidingssysteem, mogelijkheid om de dop op de houder te doen (balans), al dan geen naametiket.

Door op internet ‘vulpen’ te typen, is een compleet overzicht van vulpennen op te vragen.

En vergeet evenmin te raadplegen de interessante website www.handschrift.eigenstart.nl.

Voor leerlingen, die met hun linkerhand schrijven, biedt de triple grip vulpen van Bruynzeel uitkomst. Door het speciale geleidingssysteem, met klikpatroon, geeft de pen minder inkt af.

De stabilo pen ligt, zeker bij linkshandigen, prettig in de hand. De dikte van de punt is echter lastig; bovendien drukt deze door op het papier er onder.

Het is gebleken, dat aandacht voor schrijven en schrijfmateriaal, en goede afspraken daarover door de hele school heen, de kwaliteit van het handschrift positief beïnvloeden.

We bevelen van harte aan om de leerlingen in de bovenbouw tijdens de schrijfles te laten experimenteren met fijnschrijver, rollerpen, gelpen, etc. Methoden schrijven immers wekelijks 30 minuten voor! Een ons bekende basisschool heeft daarvoor een schema ‘schrijfbeleid’ ontworpen. Het op onze site opgenomen zelf-in-te-vullen model nodigt uit om de te maken schrijfafspraken voor de eigen school vast te leggen.

Vraag 224 (schrijfmateriaal voor groep 3)

In groep drie zou ik alleen potlood gebruiken. De driekantige potloden bevielen mij goed. Van Hagen is er dieper ingedoken en pleit voor een ronde vorm. Bij ronde potloden glijden de vochtige vingertjes volgens mij eerder van hun plaats. Potlood is goed te sturen voor groep 3. Al moet het niet te hard zijn, zodat de leerlingen geen extra druk hoeven uit te oefenen om iets op papier te krijgen.

Het belang van een vaste schrijfpunt vinden we wenselijk, zeker bij beginnende schrijvertjes. Een balpen of rollerbal gaan eerder “aan de rol”, ze zijn moeilijker onder controle te houden.

Naast het schrijfgerei is ook de greep van betekenis en even persoonlijk.

Het blijft moeilijk om in een groep iets aan te bieden, dat voor ieder kind goed is.

Een tweede Platformlid heeft deze ervaring.

Bij ons op school gebruiken we een driekantig potlood, in groep 3 en in groep 4. Ik weet van een jongen uit groep 6, dat hij ook nog heel graag met een driekantig potlood schrijft. Hij vindt het driekantige potlood fijn in de hand liggen.

Een derde Platformlid raadt het navolgende aan.

Potlood, daar ben ik ook altijd voor.

Maar het verschilt wel steeds, sommige kinderen willen een tijdlang een dunner potlood, anderen een dikkere, weer een ander een driekantige. Ook voor het potlood geldt: laat het kind kiezen.

Een vierde Platformlid wijst op de 'schrijfbox' die door Boreaal en Heutink is ontwikkeld voor kinderen van groep 4 tot 8. Dit kistje lijkt ook te gebruiken voor kinderen uit groep 3, die moeite hebben met het gebruikelijke gereedschap. (€ 29,95) Zie www.boreaal.nl. – schrijfbox.

Beter lijkt het om een eigen schrijfboxje samen te stellen, met daarin enkele soorten potloden van verschillende vorm en hardheidsgraad, evenals enkele vulpenpen.

Sinds kort is er ook het schoolvulpotlood Faber Castell, dat bij De Schrijfvriend verkrijgbaar is. Dit heeft een zachte greep, is links- en rechtshandig te gebruiken, het geeft een constant schrijfspoor en hoeft niet te worden geslepen. Per stuk € 10,95, per 5 stuks voor € 45,00. Zie www.deschrijfvriend.nl

Vraag 227 (stabilo vs. vulpen of potlood)

De vaste, stabiele penpunt is veruit te verkiezen boven het instabiele, rollende kogeltje van een balpen. Er zijn vulpenpen, die geschikt zijn voor links- en rechtshandigen.

Een fijnschrijver met een sterke punt (Pilot) of de Griffix inktstift (Pelikan) zijn evt. opties.

Laten proberen met verschillende schrijfmaterialen – zacht/normaal/hard potlood, houtskool, krijtje ... alleen al om te voelen hoe het tekent of schrijft, hoeveel of juist hoe weinig druk er nodig is!

Vraag 232 (vragen over grafietpotlood)

1) Waarom wordt over het algemeen gestart met het grafietpotlood?

'Zo doen we het altijd'

2) Welke specifieke eigenschappen heeft het grafietpotlood, waardoor het grafietpotlood ideaal is om mee te leren schrijven?

Is goedkoop. Reageert op drukverschillen op de penpunt.

3) Welke eisen stelt het product wat betreft de ergonomie?

Het schrijfinstrument kan in de groepen 2 en 3 het beste een ronde vorm hebben omdat deze vorm diverse manieren van pengreep van kinderen toelaat. In groep 2 omdat de greep bij veel kinderen zich nog moet settelen. En omdat bij het schrijven van letters en woorden een veel genuanceerde druk op de penpunt wordt uitgeoefend zou het stukje potlood waar de vingers op liggen best van dempend materiaal kunnen worden voorzien. Zo-als dit ook bij sommige vulpenpen is.

Bij het schrijven van letters met een potlood wordt ervaren dat door het slijpen van het potlood dit voorwerp steeds verandert. Dit werkt de stabilisering van de greep niet in de hand. Een school heeft daarom al besloten om het volgende schooljaar met een vulpotlood te gaan werken. De vraag werd daarbij gesteld welke dikte moet dan de stift hebben om onnodig breken te voorkomen. Voorstel een dikte van minimaal 0.7 mm. Reeds bij enkele kinderen uitgetoet. De school vindt de prijs van een vulpotlood nog bezwaarlijk.

4) Adviseert u te starten met een driekantig of een zeskantig grafietpotlood? En waarom?

Advies te starten met een potlood met een ronde vorm. Zie ook vraag 3

5) Speelt materiaal een belangrijke rol of kan het hout bijvoorbeeld vervangen worden voor afbreekbaar plastic?

Het belangrijkste keuze argument blijkt op de onderzochte scholen de prijs te zijn. Zie ook het antwoord bij vraag 3. Wat ik nu heb gezien bij de onderzochte scholen en kinderen is dat materiaal (hout, plastic ed.) geen belangrijke rol speelt. Wel de vorm van het schrijf-instrument (rond, driehoekig, zeshoekig), de dikte van het instrument (moet bij de grootte van de hand van het kind passen groep 2/3), en de hardheidsgraad van het grafiet. Nu gebruiken de scholen allemaal

hb. Ik zou bij het schrijven een voorstander zijn om 1b of 2b te gebruiken. Helaas niet gebaseerd op onderzoek!

- 6) Moeten er bijzondere voorzieningen met betrekking tot de veiligheid van de gebruikers worden getroffen?

Geen mening

- 7) Naar welk merk gaat uw voorkeur uit en waarom?

Mijn voorkeur gaat uit naar bewuste en verantwoorde keuze van schrijfmateriaal voor de groepen 2 en 3.

Vraag 233 (schrijfgereedschap groep 3-4)

Groep 3 – potlood. Het ene potlood is echter het andere niet! De vorm kan zelfs per kind verschillen – rond, driekantig, zeskantig. Maar ook de hardheid – HB – B – H.

Groep 4 kan ook nog met potlood schrijven. In groep 5 de vulpen leren hanteren. Dan zijn immers alle letters, hoofdletters en de verbindingen tussen letters geoefend.

We kunnen geen merk vulpen noemen, omdat het Platform een onafhankelijk adviesorgaan is en wil blijven. In het algemeen raden we, naast een vulpen met een dunne punt, ook een pen aan met een punt die aan twee kanten geslepen is, omdat deze geschikt is voor zowel links- als rechtshandigen.

Over de vulpen is dit te zeggen. Net als bij de voorkeur voor een bepaald potlood hebben kinderen ook een voorkeur voor een vulpen, die dun of dik, glad of ruw, wel of niet voorgevormd is. De dikte van de penpunt is net zo persoonlijk, zoals L(arge) – M(edium) – S(mall). De prijs zal ook een aspect zijn, vooral als de pen door de school wordt verstrekt – en later door de ouders moet worden bekostigd.

Een vulpotlood zou als ‘overbrugging’ kunnen dienen. Het voordeel is dat er bij afbreken niet hoeft te worden geslepen. De dikte van de vulling kan worden aangepast aan het schrijfniveau (beheersing, drukkracht) van het kind.

Eén van onze Platformleden is kinderfysiotherapeute. Zij heeft zelf een schrijfkoffer samengesteld en geeft daarover de volgende informatie:

“In mijn koffer zitten vrijwel alle hulpstukken, potloden, pennen en vulpennen die er zijn. Uit de literatuur komt namelijk naar voren dat een greep dynamisch moet zijn (drie- of vierpuntsgreep maakt niet uit). Afhankelijk van leerfase van het kind en hoe het kind het potlood of pen vasthoudt kies ik dan het materiaal dat het beste in de hand ligt bij dit specifieke kind (goede dynamische greep uitlokt en het kind aangeeft of het prettig schrijft).

Vaak is dat bij kinderen uit groep 3 eerst een potlood met stetro, dan een driehoek potlood, maar alleen als dit ook een dynamische greep uitlokt. Afhankelijk van de druk kan ik in dikte variëren. Daarna als het goed gaat kies ik voor een vulpen (groep 4-5). Als het kind toch nog te veel drukt, blijf ik bij een potlood of kies ik voor een stift/gelpen. Vaak kom ik bij de Pelikan pen uit.

Als het kind de pen erg recht omhoog houdt, gebruik ik een elastiekje om pen en pols heen (of bandje met beestje in de hand).

In mijn koffer zit ook een hele dikke puntenslijper, met gladde rondjes voor onder de schrijfhand, beestje met gaatje erin, dikke kleinduimpjes (heel kort om driepuntsgreep bij zeer jonge kinderen uit te lokken) en een heel lang potlood om oefeningen mee te doen ("lopen" over het potlood).”

Vraag 241 (stabilo)

Zelfde informatie als vraag 137.

Vraag 247 (overstap van potlood naar gelpen in groep 4)

Van de leden van ons Platform kregen we de volgende gegevens door, die we jullie graag doorspelen. Is de gelpen een bewuste keuze van school? In groep 4 zie ik liever een vaste punt dan een rolballetje. Het tijdstip van omschakelen verschilt per kind, maar dat zal misschien moeilijk uitvoerbaar zijn. Als we moeten kiezen: na de kerst is er de meeste kans, dat de meerderheid eraan toe is.

Een plaatselijke boekhandel laat weten, dat de bekendste leveranciers van gelpennen zijn: Pentel, Pilot, Stabilo, Bruynzeel, terwijl Edding permanent markers met ronde punt levert. Op internet zijn de verschillende modellen en prijzen te vinden.

Bij het zelf schrijven met een Pentel 'Metallic', met goudkleurige pigment gel inkt, 1.0 mm ball, medium, valt op dat de inkt nogal pasteus via het balletje op het papier verschijnt, maar geen regelmatig schrijfspoor achterlaat – nu eens dikker en dan weer dunner, zonder dat dit door druk wordt veroorzaakt. Bij bewuste druk is duidelijk verschil tussen dun en dik te zien.

Om de ronde rompletters (e, o, d, g) open te houden, moet de rompletterhoogte (dus liniatuur) niet te klein zijn, anders worden deze letters, door de dun vloeiende gelinkt, dicht geschreven, wordt de leesbaarheid minder, en neemt de letterverwarring (e-i) toe.

Vraag 255 (eerste schrijfmateriaal)

We vinden het van groot belang om schrijven te LEREN met een vaste punt; van krijt, wasco en potlood naar vulpen of fineliner. Is de schrijfbeweging goed geautomatiseerd, dan kun je met alles wel schrijven.

Bij eerdere vragen hebben we dit als advies gegeven:

Als je met vulpen kunt schrijven, lukt het *daarna* ook met een balpen of de Stabilo Easy Mover.

Tijdens het leren schrijven raden we balpen en Stabilo niet aan, omdat er bij allebei een balletje onderin zit, dat sturing moeilijker maakt. Is het schrijven eenmaal geautomatiseerd, dan is dat balletje geen hindernis meer. Van daar dat in de bovenbouw geëxperimenteerd kan gaan worden met verschillende pennen.

Wellicht ook handig om naar je collega's en de ouders een verantwoord advies te kunnen geven?

DS/22.12.11